МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ЯК ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

БОЙКО Петро Григорович - здобувач Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

УДК 342.5 (045)
DOI 10.32782/NP.2022.4.8

Дана стаття присвячена дослідженню правових аспектів діяльності прокурорів як посадових осіб у контексті впровадження стандартів діяльності Європейської прокуратури щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина в рамках загального права країни. система примусового виконання. Функції та повноваження прокуратури аналізуються з урахуванням міжнародно-правових стандартів.

На основі проведеного аналізу систематизовано формальні, методологічні та практичні аспекти діяльності прокурорів у сучасних правових системах. Було наголошено на становленні європейської моделі прокуратури як важливому напрямі діяльності держави та актуальному аспекті модернізації правоохоронної діяльності в сучасних умовах інтеграції європейських держав та впровадження європейських правових стандартів в українське законодавство.

Автор приходить до висновку, загалом можна зробити висновок, що спільною рисою всіх міжнародно-правових стандартів щодо організації та діяльності прокуратури та професійного статусу прокурора як державного службовця є їх побудова на основі таких загальних фундаментальних принципів: професіоналізм, ефективність і відповідальність прокуратури; справедливість; гуманність; об'єктивність; неупередженість; захист суспільних (суспільних) інтересів, прав і свобод людини і громадянина; пріоритетність діяльності прокуратури в межах кримінальної юстиції тощо

Ключові слова: прокурор, прокуратура, правоохоронна діяльність, правоохоронна система, міжнародно – правові стандарти.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

У сучасному світі проблема реалізація принципів незалежності вийшла далеко за межі кожної окремої держави, і тому виникла потреба у створенні універсальних міжнародно-правових стандартів, що визначають ту «планку» його забезпечення, нижче за яку демократична держава не може опускатися. Адже інтеграція України у світову спільноту неможлива без приведення внутрішнього законодавства, що регламентує діяльність прокуратури, у відповідність до міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Поняття «стандарт», «європейський стандарт» стосовно юриспруденції та соціальних вимірів цієї категорії у вітчизняній юридичній літературі практично не досліджувалося. Найчастіше проблему стандартів вчені-юристи розглядали у зв'язку з

класифікацією норм Європейської конвенції 1950. Побічно питання про роль європейських стандартів забезпечення принципу незалежності торкалося дослідження проблем компетенції Європейського суду з прав людини, системи та класифікації прав людини і громадянина, а також співвідношення вітчизняного та міжнародного права такими авторами, як Л.Р. Біла-Тіунова, Є.М. Блажівський, В.М. Додонов, В.В. Долежан, І.С. Ковальчук, І.М. Козьяков, М.І. Мичко, О.Р. Михайленко, О.С. Пронєвич, Н.О. Рибалка та ін.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження змісту міжнародно-правові стандарти організації та діяльності прокурора як державного службовця у сучасній правовій державі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Міжнародні стандарти забезпечення принципу незалежності прокуратури, є дуже суперечливими, як за ступенем конкретизації, так і за характером юридичної значущості. Враховуючи дані фактори, а також і те, що в різних державах навіть, незважаючи на віднесення їх до однорідних правових сімей, є дуже серйозні відмінності в характері правової регламентації, є цікавим проаналізувати окремі підходи в національному законодавстві деяких країн щодо існуючих варіантів у втіленні міжнародних стандартів, і з виділенню окремих інститутів адміністративного права, що відбивають певний інтерес, як у плані розвитку та формування нових міжнародних стандартів, і подальшого якісного розвитку вітчизняного законодавства, здійснюваного з урахуванням гуманістичних начал.

Виходячи з положень міжнародного законодавства, у багатьох країнах спостерігається сплеск реформаторської активності, що ґрунтується як на обліку міжнародного права, так і на прагнення створити щось нове натомість міжнародно-правове регулювання.

Як зазначає О.В. Смирнов, йдуть напружені пошуки моделей прокурорського нагляду, адекватних соціальним умовам, що змінилися.[1, с.25] Однак шляхи до цього різні - одні намагаються вирішити проблему шляхом запозичень чужих процесуальних форм, серед яких популярністю користується англійський тип судочинства, інші розвивають у світлі нових ідей власні традиції, наприклад, континентального права. Говорять також про формування конвергентної загальноєвропейської форми прокурорського нагляду. Вивчення вищезазначених процесів становить безперечну цінність, зважаючи на те, що і Україна дотримується реформаційних процесів, тому в подібній ситуації, як зазначає Бацько І. М., важливо знайти точні орієнтири у розвиток вітчизняної юридичної науки. [3, с.110]

Враховуючи дані положення, вивчення існуючої інтерпретації міжнародних стандартів у цих країнах, а також створених на їх основі правових інститутів представляє вагомий інтерес для юридичної науки, як у гносеологічному контексті, так і як визначальний напрям можливих перетворень у кримінально-правовій політиці. Існуючі механізми забезпечення принципу незалежності прокуратури, що діють у більшості країн світу, мало чим нагадують вітчизняну правову дійсність, що цілком закономірно, як і присутня неоднорідність у праві країн, які традиційно належать до однієї й тієї ж політико-правової сім'ї через наявність , насамперед, власної самостійної внутрішньої політики.

Зрозуміло, що глобалізація не могла не сприяти певній уніфікації правових систем, але поки вона лише зачіпає положення, що відносяться переважно до сфери міжнародного регулювання, і пов'язана, як один з її елементів, перш за все, з правами особи у сфері адміністративних відносин. Інші галузі права незначно зазнали впливу глобалізаційних процесів, і тому становлять для нас суттєвий інтерес, насамперед, у контексті сформованих результатів такого впровадження положень про права особи, що становлять суть міжнародних стандартів, у усталену на основі раніше існуючих правових традицій систему правового регулювання.

Крім того, реформуванню піддається і багато важливих сфер правової діяльності, які вважалися раніше непорушними, які було прийнято вважати, основу існуючих гарантій з реалізації прав особистості. Зокрема, йдеться про запропоновану лейбористською партією програму з реформування кримінального права, процесу та системи правосуддя, одним із основних положень якої є перегляд процедури, пов'язаної з призначенням суду присяжних та обмеженням права обвинуваченого на його вибір.

У «Біллі про кримінальне правосуддя» *(Criminal Justice Bill)* передбачається обов'язковість задоволення клопотання підсудного про розгляд його справи без участі присяжних засідателів, за винятком випадків, пов'язаних із запереченням інших обвинувачених проти такого порядку слухань; зайняттям раніше обвинуваченим посади в системі відправлення правосуддя, коли судовий процес може поставити під сумнів законність та неупередженість його колишньої діяльності; пов'язаністю осудного злочину з системою відправлення правосуддя, коли в інтересах правосуддя бажано провести процес за участю присяжних, а також у випадках, пов'язаних безпосередньо з суддівським розсудом, коли з тих чи інших причин суддя дійшов висновку про необхідність прокурора.

Європейські стандарти забезпечення принципу незалежності прокуратури - це та нормативна основа, на яку повинні орієнтуватися держави при визнанні та забезпеченні проголошуваних прав своїх громадян, право на життя, заборона тортур, право на свободу та особисту недоторканність, право на справедливе судове розгляд і т.д.). Відповідно до положень Конституції України загальновизнані принципи та норми міжнародного права та міжнародні договори України є складовою законодавства.

Це положення обумовлює реальну необхідність застосування європейських стандартів забезпечення принципу незалежності прокуратури у вітчизняній правозастосовній практиці, широко використовується і в спеціальній літературі, і в практичній діяльності органів попереднього розслідування, прокуратури та суду.

Однак, до теперішнього часу в теорії права не вироблено єдиного визначення та ознак стандарту як правового явища. Це ускладнює можливість використання європейських стандартів як елемента механізму забезпечення прав учасників кримінально-процесуальної діяльності. Водночас, саме європейські стандарти забезпечення принципу незалежності прокуратури відіграють прогностичну роль у розвитку законодавства і багато в чому можуть бути основою для його вдосконалення. Комплексне вивчення питань про сутність та ознаки європейських стандартів забезпечення принципу незалежності прокуратури, проблем їх імплементації у вітчизняне законодавство, форм і механізму їх реалізації у вітчизняному судочинстві є актуальним, що має важливе теоретичне та практичне значення. [4, с.138]

Відповідно до Rec (2000) 19 Комітету міністрів Ради Європи про роль прокурорів у системі кримінального правосуддя, установчого документа Конференції європейських генеральних прокурорів, прокурори представляють громадськість. Закон застосовується, коли кримінальні покарання понесені з урахуванням прав особи та необхідної ефективності системи кримінального судочинства. [5, с.45]

У всіх системах кримінального судочинства прокурори вирішують, розпочинати або продовжити кримінальне переслідування; обвинувачення продовжуються в суді, а апеляції можуть бути подані або розглянуті на всі чи окремі судові рішення.

Виходячи з наведених основоположних принципів та постулатів, прокурори європейських держав мають завжди і за будь-яких обставин:

виконувати обов'язки, включаючи обов'язок діяти, у будь-який час відповідно до відповідних національних і міжнародних законів;

виконувати свої обов'язки чесно, сумлінно, чесно і своєчасно;

поважати, захищати та підтримувати людську гідність і права людини;

вважаючи, що вони діють від імені суспільства та суспільних інтересів;

прагнути підтримувати чіткий баланс між загальним благом суспільства та інтересами та правами окремих осіб.

Крім того, прокурори повинні завжди дотримуватися найвищих професійних стандартів у своїй повсякденній професійній діяльності, а саме:

завжди відстоювати честь і гідність своєї професії;

завжди поводитись професійно;

завжди дотримуватись найвищих стандартів чесності та порядності;

виконувати свої обов'язки відповідно до власної оцінки фактів і відповідно до закону, без будь-якого неправомірного впливу;

бути належним чином поінформованим, підготовленим і обізнаним про необхідні правові та соціальні зміни;

докладати зусиль, щоб бути неупередженим і послідовним, включаючи прийняття та оприлюднення загальних керівних принципів і стандартів, згаданих у пункті 36 Рекомендації Rec (2000), які повинні керувати їх індивідуальним і колективним виконанням обов'язків, прагнучи забезпечити діалог і командну роботу;

виконувати свої обов'язки чесно і без упередженості;

свобода від особистих чи галузевих інтересів від впливу громадськості та ЗМІ;

забезпечити, щоб усі люди мали рівні права перед законом і щоб ніхто не піддавався дискримінації за будь-якими ознаками, такими як стать, раса, колір шкіри, мова, релігія, політичні чи інші переконання, сексуальна орієнтація, національне чи соціальне походження, національна приналежність меншість, багатство, народження, стан здоров'я, фізичні або розумові вади тощо;

зберігати професійну таємницю;

враховувати погляди, законні інтереси, приватне життя осіб, з якими вони співпрацюють під час виконання своїх службових обов'язків;

домагатися належного інформування осіб про їхні права та правовий статус у межах компетенції прокурора;

виконувати обов'язки в судовій системі, поліції та інших національних органах і ставитися до колег з повагою та ввічливістю;

надавати допомогу іншим органам державної влади іноземних держав згідно із законом та з метою ефективного розвитку міжнародного співробітництва;

не допускати, щоб особисті чи фінансові інтереси прокурора чи його сімейні, соціальні та інші стосунки неправомірно впливали на його поведінку. [6, с.174]

Кримінальне переслідування є основною функцією прокуратури за її визнаною європейською моделлю, і прокурор повинен завжди:

дотримуватися принципів справедливого судового розгляду, закріплених у статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та в судовій практиці Європейського суду з прав людини;

виконувати свої обов'язки чесно, неупереджено, об'єктивно і незалежно в рамках, передбачених законом;

в інтересах правосуддя прагнути забезпечити, щоб система кримінального правосуддя працювала якомога ефективніше;

дотримуватися принципу презумпції невинуватості;

намагатися забезпечити проведення всіх необхідних і відповідних розслідувань і перевірок, перш ніж приймати рішення про притягнення особи до кримінальної відповідальності або приймати інші рішення, які можуть вплинути на правосуддя; в

рахувати всі обставини, що стосуються даної справи, у тому числі ті, що стосуються підозрюваного, незалежно від того, сприятливі чи несприятливі вони для останнього;

враховувати усі обставини, що стосуються конкретної справи, включаючи ті, які впливають на підозрюваного і незалежно від того, негативними чи позитивними вони є для останнього;

не ініціювати та не продовжувати судове провадження, у випадку якщо неупереджене розслідування довело відсутність вини;

перевіряти законність одержання наданих доказів;

проводити судове переслідування у справі упевнено і справедливо та не виходити за межі тих обставин, на які вказують докази;

відмовлятися від використання доказів, отриманих незаконним шляхом, за обґрунтованою підозрою будь-кому, крім особи, яка використовує такі методи, що є серйозним порушенням прав підозрюваного чи інших осіб;

докладати зусиль, щоб забезпечити вжиття відповідних заходів проти осіб, відповідальних за використання таких методів;

гарантувати дотримання принципу рівності сторін, зокрема розкриття інформації обвинуваченим чи їх захисникам відповідно до закону та принципів справедливого судового розгляду;

приділяти належну увагу інтересам свідків і потерпілих, сприяти судам у винесенні справедливих рішень;

прийняти рішення виключно на основі професійної та неупередженої оцінки наявних доказів. [8, с.139]

У приватній сфері прокурор своєю приватною діяльністю не повинен скомпрометувати фактичну або розумно очікувану порядність і неупередженість Офісу Прокурора. [9, с.39] Прокурори повинні завжди поважати та виконувати закон. Прокурори повинні поводитись таким чином, щоб сприяти і підтримувати довіру суспільства до їхньої професії.

Прокурори не повинні використовувати будь-яку інформацію, з якою вони працюють під час роботи в прокуратурі, для власної вигоди. Прокурори не повинні приймати будь-які подарунки, нагороди, послуги, нагороди чи переваги від третьої сторони або виконувати будь-які завдання, які можуть бути сприйняті як такі, що ставлять під загрозу їх чесність, чесність і неупередженість.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у даному напрямі

Отже, загалом можна зробити висновок, що спільною рисою всіх міжнародно-правових стандартів щодо організації та діяльності прокуратури та професійного статусу прокурора як державного службовця є їх побудова на основі таких загальних фундаментальних принципів: професіоналізм, ефективність і відповідальність прокуратури; справедливість; гуманність; об'єктивність; неупередженість; захист суспільних (суспільних) інтересів, прав і свобод людини і громадянина; пріоритетність діяльності прокуратури в межах кримінальної юстиції тощо

Література

1. Акти європейського права з питань правоохоронної діяльності. У 2-х т. : Збірник документів. Пер. з іноз. мов / Вступне слово Голови Верховної Ради України А. В. Парубія. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2016. – Т. І : Прокуратура. – 381 с.

2. Бацько І. М. Міжнародне співробітництво як напрям роботи органів прокуратури // Прокуратура України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (19 травня 2016 року). К.: Національна академія прокуратури України, 2016. 334 с.

3. Богуцька А. В. Співробітництво Генеральної прокуратури України в міжнародно-правовій сфері // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.- прав. читань, присвяч. пам'яті М. В. Яновського і В. С. Семенова (Харків, 27 листоп. 2015 р.): у 2 ч. Харків, 2015. Ч. 1. С. 292–297.

4. Чаплинська Ю. Досвід Франції та Німеччини в реформуванні органів прокуратури та можливості його використання в Україні. Visegrad Journal on Human Rights. 2016. № 6 (3). С. 136–140

5. G. Michelini, M. Cadelli, Le juge d'instruction est inutile lorsque le parquet est indépendant: l'exemple italien, in La figure du juge d'instruction: réformer ou supprimer? 37-55 (Anthémis, Limal, 2017)

6. Shandula O. O. Features of legal status of prosecutors of military prosecutor's offices. Bulletin of the National Academy of Law. 2017. № 1 (88). P. 173–181.

7. Amy Farrell, Geoff Ward & Danielle Rousseau, Race Effects of Representation Among Federal Court Workers: Does Black Workforce Representation Reduce Sentencing Disparities?, 623 Annals Am. Acad. 23 Pol. & Soc. Sci. 121, 131 (2009).

8. Roscoe C. Howard, Jr., Changing the System from Within: An Essay Calling on More African Americans to Consider Being Prosecutors, Widener L. Symp. J. 139, 164 (2000); Ward et al., supra note 17, at 773.

9. Angela J. Davis, Prosecution and Race: The Power and Privilege of Discretion, 67 Fordham L. Rev. 13, 39 (1998).

АНОТАЦІЯ

This article is devoted to the study of the legal aspects of the activity of prosecutors as officials in the context of the implementation of the standards of the European Prosecutor's Office to ensure the rights and freedoms of a person and a citizen within the framework of the general law of the country. enforcement system. The functions and powers of the prosecutor's office are analyzed taking into account international legal standards.

Based on the analysis, the formal, methodological and practical aspects of prosecutors' activities in modern legal systems are systematized. The formation of the European model of the prosecutor's office was emphasized as an important direction of the state's activity and an actual aspect of the modernization of law enforcement activities in the modern conditions of the integration of European states and the introduction of European legal standards into Ukrainian legislation.

The author comes to the conclusion, in general, it can be concluded that a common feature of all international legal standards regarding the organization and activity of the prosecutor's office and the professional status of the prosecutor as a public servant is their construction on the basis of the following general fundamental principles: professionalism, efficiency and responsibility of the prosecutor's office; justice; humanity; objectivity; impartiality; protection of public (public) interests, rights and freedoms of man and citizen; the priority of the activities of the prosecutor's office within the framework of criminal justice, etc

Key words: prosecutor, prosecutor's office, law enforcement activity, law enforcement system, international legal standards.